

ผลของโปรแกรมการปรึกษาเชิงพฤติกรรมต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพเท้าของผู้ป่วยเบาหวาน  
ชนิดที่ 2 และพฤติกรรมของครอบครัวในการดูแลสุขภาพเท้า

นิลบล วินิจสร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพยาบาลเวชปฏิบัติครอบครัว

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

มิถุนายน 2554

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

การวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนวิทยานิพนธ์ ระดับบัณฑิตศึกษา  
จากคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา  
ประจำปีภาคต้น ปีการศึกษา 2553

## ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาจาก รองศาสตราจารย์ ดร.จินตนา วัชรสินธุ์ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.วรรณิ์ เดียววิเศษ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางที่ถูกต้อง ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความละเอียดถี่ถ้วน และเอาใจใส่ด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิคม มูลเมือง ที่กรุณาให้ความรู้ให้คำปรึกษา ตรวจแก้ไข และวิจารณ์ผลงานทำให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และผู้ทรงคุณวุฒิคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนทราวดี เขียวพิเชฐ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภาวนา กิริยิตยวงศ์ และนายแพทย์วิวัฒน์ เขียววิบูลย์ ที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบ รวมทั้งให้คำแนะนำแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยให้มีคุณภาพ นอกจากนี้ ยังได้รับความอนุเคราะห์จากท่านผู้อำนวยการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบางชะแยง ตลอดจนเพื่อนร่วมงาน และผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 พร้อมทั้งครอบครัว และทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่ได้ให้ความร่วมมือ และอำนวยความสะดวกเป็นอย่างดีในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ส่วนหนึ่งได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จึงขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้ด้วย

ขอขอบพระคุณครอบครัว ผู้บังคับบัญชาโดยเฉพาะแพทย์หญิงฉัฐญาณิ์ เศรษฐนันท์ ที่คอยห่วงใย ให้กำลังใจที่ดี และให้ความช่วยเหลือมาโดยตลอด ขอขอบพระคุณผู้บริหารระดับสาธารณสุขอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี และผู้บริหารระดับเครือข่ายโรงพยาบาลปทุมธานี และทุกท่านที่ให้กำลังใจ และสนับสนุนผู้วิจัยเสมอมา

คุณค่า และประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตัญญูคุณเวทิตาแด่ บพการี บุรพาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านทั้งในอดีต และปัจจุบันที่ทำให้ข้าพเจ้าเป็นผู้มีการศึกษา และประสบความสำเร็จมาจนตราบนานเท่านาน

นิลบล วินิจสร

50910910: สาขาวิชา: การพยาบาลเวชปฏิบัติครอบครัว; พย.ม. (การพยาบาลเวชปฏิบัติครอบครัว)  
 คำสำคัญ : ผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2/ ครอบครัวผู้ป่วยเบาหวาน/ พฤติกรรมการดูแลสุขภาพเท้า  
 ผู้ป่วยเบาหวาน/ พฤติกรรมครอบครัวในการดูแลสุขภาพเท้าผู้ป่วยเบาหวาน/ โปรแกรม  
 การศึกษาเชิงพฤติกรรม

นิลบล วินิจสร: ผลของโปรแกรมการศึกษาเชิงพฤติกรรมต่อพฤติกรรมการดูแล  
 สุขภาพเท้าของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 และพฤติกรรมของครอบครัวในการดูแลสุขภาพเท้า  
 (THE EFFECTS OF BEHAVIORAL COUNSELING PROGRAM ON FOOT CARE  
 BEHAVIOR OF PATIENTS WITH TYPE 2 DIABETES MELLITUS AND THEIR FAMILIES)  
 คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์: จินตนา วัชรสินธุ์, Ph.D., วรณี เดียวอิสเรศ, Ph.D. 155 หน้า.  
 ปี พ.ศ. 2554.

การศึกษาทดลองนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาผลของโปรแกรมการศึกษาเชิง  
 พฤติกรรมต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพเท้าของผู้ป่วยเบาหวาน และครอบครัว กลุ่มตัวอย่าง  
 เป็นผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 และครอบครัวที่เข้ารับการรักษา ณ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ  
 ตำบลบางชะแยง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี จำนวน 40 ครอบครัว เลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการ  
 สุ่มตัวอย่างแบบง่ายเข้ากลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 20 ครอบครัว กลุ่มทดลองได้รับ  
 โปรแกรมการศึกษาเชิงพฤติกรรมในการดูแลเท้า 4 ครั้ง ครั้งละ 90 - 120 นาที แต่ละครั้งห่างกัน  
 1 สัปดาห์ ยกเว้นครั้งที่ 4 ห่างจากครั้งที่ 3 เป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์ ส่วนกลุ่มควบคุมได้รับการดูแล  
 ตามรูปแบบปกติ ทั้งกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมได้รับการประเมินพฤติกรรมการดูแลสุขภาพเท้า  
 ก่อน และหลังเข้าร่วมโปรแกรม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน  
 และการทดสอบค่าที

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 และครอบครัว กลุ่มที่ได้รับโปรแกรม  
 การศึกษาเชิงพฤติกรรมมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพเท้าดีกว่ากลุ่มที่ได้รับการดูแลตามรูปแบบ  
 ปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า โปรแกรมการศึกษา  
 เชิงพฤติกรรมสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดูแลสุขภาพเท้าของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 และ  
 ครอบครัวได้ ดังนั้น พยาบาลที่ดูแลผู้ป่วยเบาหวานควรนำโปรแกรมการศึกษาเชิงพฤติกรรมมาใช้  
 เพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพเท้าของผู้ป่วยเบาหวาน และพฤติกรรมของครอบครัว  
 ในการดูแลสุขภาพเท้าของผู้ป่วยเบาหวาน

50910910 : MAJOR: FAMILY NURSING; M.N.S. (FAMILY NURSING)

KEYWORDS: BEHAVIORAL COUNSELING PROGRAM/ FOOT CARE BEHAVIOR/  
PATIENTS WITH TYPE 2 DIABETES MELLITUS/ FAMILY OF TYPE 2/  
DIABETES PATIENT

NILUBON WINITSORN: THE EFFECTS OF BEHAVIORAL COUNSELING  
PROGRAM ON FOOT CARE BEHAVIOR OF PATIENTS WITH TYPE 2 DIABETES  
MELLITUS AND THEIR FAMILIES. ADVISORY COMMITTEE: CHINTANA  
WACHARASIN, Ph.D., WANNEE DEOISRES, Ph.D. 155 P. 2011.

The purpose of this quasi-experimental research was to examine the effect of behavioral counseling program on foot care behavior among patients with type 2 diabetes mellitus and their families. The samples consisted of 40 patients with type 2 diabetes mellitus and their families receiving medical services from Bang Khayaeng Health Promotion Hospital District, Pathum Thani Province, Thailand. Twenty patients together with their families were randomly assigned to each control and experimental group equally. The experimental group received behavioral counseling program on foot care behavior for 4 weekly sessions taking 90 - 120 minutes for each session. The first 3 sessions took place every week consecutively whereas the fourth session occurred at a period of 2 weeks apart from the third session. The control group was treated with a regular care. Pretest and posttest of foot care behavior scores were assessed in both groups. Data were analyzed by using frequency, mean, standard deviation, and independent *t*-test.

The results revealed that patients with type 2 diabetes mellitus and their families who received behavioral counseling program on foot care behavior had better foot care behavior than the type 2 diabetes mellitus patients and their families who received the regular care significantly ( $p < .05$ ). This finding showed that the behavioral counseling program was able to increase the ability on foot care of type 2 diabetes mellitus patients and their families. Therefore, this behavioral counseling program is recommended to apply in the nursing care of type 2 diabetes mellitus patients and their families.

## สารบัญ

|                                                                                     | หน้า |
|-------------------------------------------------------------------------------------|------|
| บทคัดย่อภาษาไทย.....                                                                | จ    |
| บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....                                                             | ฉ    |
| สารบัญ.....                                                                         | ช    |
| สารบัญตาราง.....                                                                    | ณ    |
| สารบัญภาพ.....                                                                      | ญ    |
| บทที่                                                                               |      |
| 1 บทนำ.....                                                                         | 1    |
| ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....                                                 | 1    |
| วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....                                                        | 5    |
| สมมติฐานของการวิจัย.....                                                            | 6    |
| ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....                                                      | 6    |
| ขอบเขตของการวิจัย.....                                                              | 6    |
| กรอบแนวคิดในการวิจัย.....                                                           | 7    |
| ตัวแปรที่ศึกษา.....                                                                 | 8    |
| นิยามศัพท์เฉพาะ.....                                                                | 8    |
| 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....                                               | 10   |
| แนวคิดสุขภาพเท้าของผู้ป่วยเบาหวาน.....                                              | 10   |
| แนวคิดระบบครอบครัวกับการดูแลสุขภาพเท้าของผู้ป่วยเบาหวาน.....                        | 25   |
| ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการดูแลสุขภาพเท้าของผู้ป่วยเบาหวาน<br>และครอบครัว..... | 28   |
| โปรแกรมการปรึกษาเชิงพฤติกรรม.....                                                   | 33   |
| 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....                                                           | 41   |
| ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....                                                        | 42   |
| ขนาดและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....                                                   | 43   |
| เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....                                                     | 44   |
| การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ.....                                                  | 48   |

## สารบัญ (ต่อ)

| บทที่                                                                                                                                                                                                    | หน้า |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|
| การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง.....                                                                                                                                                                     | 49   |
| การเก็บรวบรวมข้อมูล.....                                                                                                                                                                                 | 49   |
| การวิเคราะห์ข้อมูล.....                                                                                                                                                                                  | 56   |
| 4 ผลการวิจัย.....                                                                                                                                                                                        | 58   |
| ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 และข้อมูลส่วนบุคคลของครอบครัว.....                                                                                                                    | 58   |
| ตอนที่ 2 การเปรียบเทียบผลต่างของคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการดูแลสุขภาพเท้าของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ที่ได้รับโปรแกรมการปรึกษาเชิงพฤติกรรม และกลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามรูปแบบการดูแลตามปกติ.....              | 66   |
| ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบผลต่างของคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมของครอบครัวในการดูแลสุขภาพเท้าของผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ที่ได้รับโปรแกรมการปรึกษาเชิงพฤติกรรม และกลุ่มที่ได้รับการพยาบาลตามรูปแบบการดูแลตามปกติ..... | 67   |
| 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ.....                                                                                                                                                                       | 68   |
| สรุปผลการวิจัย.....                                                                                                                                                                                      | 69   |
| การอภิปรายผล.....                                                                                                                                                                                        | 70   |
| ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้.....                                                                                                                                                                              | 75   |
| บรรณานุกรม.....                                                                                                                                                                                          | 77   |
| ภาคผนวก.....                                                                                                                                                                                             | 85   |
| ภาคผนวก ก.....                                                                                                                                                                                           | 86   |
| ภาคผนวก ข.....                                                                                                                                                                                           | 88   |
| ภาคผนวก ค.....                                                                                                                                                                                           | 105  |
| ภาคผนวก ง.....                                                                                                                                                                                           | 122  |
| ภาคผนวก จ.....                                                                                                                                                                                           | 146  |
| ภาคผนวก ฉ.....                                                                                                                                                                                           | 148  |
| ประวัติย่อของผู้วิจัย.....                                                                                                                                                                               | 155  |

## สารบัญตาราง

| ตารางที่                                                                                                                                          | หน้า |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|
| 1 จำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยเบาหวาน จำแนกตามลักษณะประชากร<br>ด้านเศรษฐกิจสังคม/ พฤติกรรมการดูแลสุขภาพ.....                            | 59   |
| 2 จำนวน และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างครอบครัว จำแนกตามลักษณะประชากร<br>ด้านเศรษฐกิจสังคม/ ระยะเวลาในการดูแล และความสัมพันธ์กับผู้ป่วย.....            | 63   |
| 3 การเปรียบเทียบผลต่างคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการดูแลสุขภาพเท้าของผู้ป่วยเบาหวาน<br>ในระยะก่อน และหลังทดลองในกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม.....            | 66   |
| 4 การเปรียบเทียบผลต่างคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมสุขภาพของครอบครัวในการดูแล<br>สุขภาพเท้าของผู้ป่วยในระยะก่อน และหลังทดลองในกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม.... | 67   |



## สารบัญภาพ

| ภาพที่                                                                      | หน้า |
|-----------------------------------------------------------------------------|------|
| 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....                                                 | 8    |
| 2 เปรียบเทียบการตรวจ Monofilament แบบเก่า 10 จุด กับ แบบใหม่ 4 จุด.....     | 16   |
| 3 แสดงการลงน้ำหนักจากการเดิน (ลูกศร) ลากผ่าน 4 จุดที่เราตรวจนี้เช่นกัน..... | 17   |
| 4 รูปแบบการทดลอง.....                                                       | 41   |
| 5 ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....                                             | 57   |